

Karate-Do: Zen, Dao, De Weg die je niet moet volgen!

Een korte voordracht naar aanleiding van het 15-jarig bestaan van karateschool 'Chushin Kyobiun Do'.

Beste karateka's,

Ik wil beginnen met mijn grote dank uit te spreken voor alles wat ik heb mogen leren op Karate-Do gebied en ik buig respectvol voor alle Karate-Do meesters in het heden en in het verleden.

Velen die karate beoefenen komen na enige jaren in een staat van verwarring. Er zullen er zijn die die verwarring te boven komen en doorgaan met het karate. Vele anderen zullen afhaken en zich misschien gaan toeleggen op bijvoorbeeld zwemmen, dammen of nordic walking. Waar helemaal niets mis mee is, natuurlijk. Die staat van verwarring kan enige jaren duren en in een enkel geval 31 jaar.

Ik ga u hier en nu confronteren met de bronnen van mijn verwarring en ik geef u aan hoe ik mijn verwarring enigszins te boven ben gekomen en meen het Karate-Do een beetje te begrijpen. De grootste bron van mijn verwarring is de Kata geweest. Kata: opeenvolgende gevechtshandelingen met meerdere tegenstanders en/of Zenmeditatie in loopvorm. Soms ontwaar ik gruwelijke technieken, soms onbegrijpelijke bewegingen en ook nog Boeddhistische symboliek. Tijd voor: 'Parting the Clouds, Seeking the Way' *. Ik neem u mee naar de fysieke-en de spirituele aspecten van het Karate Do.

Ik beloof u dat ik uw geduld niet al te zeer op de proef zal stellen en dus mijn exposé kort zal houden en daarom inhoudelijk noodgedwongen zeer beperkt.

Laten we eens beginnen met het luisteren naar wat Gichin Funakoshi, de grondlegger van het moderne karate, of beter gezegd: degene die het karate populair heeft gemaakt. Hij zegt in zijn boek Karate-Do Kyohan¹): 'Karate is een uit Okinawa afkomstige miraculeuze en mysterieuze vechtkunst ('martial art') die doorgegeven is vanuit het verleden. Diegenen die de technieken beheersen kunnen zich verdedigen zonder gebruik te maken van wapens en komen tot opmerkelijke prestaties, zoals het breken van meerdere planken met de vuist. Met de shuto (zwaardhand) kan een stier met één klap gedood worden en de flank van een paard doorboort met nukite (speerhand).' En verderop: 'Er kunnen fysieke krachten worden ontwikkeld waarmee men zelfs een woest wild dier kan overwinnen.'

Geachte toehoorders, laten we eerlijk wezen: een stier gedood met één klap! De flank van een paard doorboort! Da's niet niks. En dan: 'Er kunnen fysieke krachten worden ontwikkeld waarmee men zelfs een woest wild dier kan overwinnen.' Wat moet ik verstaan onder het 'overwinnen' van een 'een woest wild dier'? Moet ik in staat zijn na jaren van karatetraining een bronstige gefrustreerde mannetjesolifant tot de orde te roepen. Of een witte haai het oceaanwater uit te schoppen met een ushiro mawashi geri (ronddraaiende achterwaartse trap)? Moet ik dat werkelijk geloven? Aanschouw alleen al eens die kleine zeer aaibare spinnende sterk behaarde felis ocreata domestica, doorgaans poes genoemd. Heeft u die wel eens in een fractie van een seconde zien veranderen van een innig tevreden dromerige onschuld in een moordzuchtige carnivoor, op het moment dat een gevederd zangtalentje iets te dicht bij komt. De snelheid waarmee die kan uithalen met zijn kleine stanleymesscherpe klauwtjes! En als we dat opschalen naar het niveau model tijger, dan geloof ik niet dat een mens, hoe goed ook getraind, zonder een zwaar vuurwapen ook maar een schijn van een kans heeft. Een mens beschikt niet, behalve over zijn tanden en vooruit: de nagels, zeker bij vrouwen, over lichaamsdelen die ook maar enigszins imponerend zouden kunnen werken op de leden van het dierenrijk. Zo raad ik u aan een foto van het gebit van een verre evolutionaire achterneef, de baviaan, eens goed te bekijken en te vergelijken met de uwe. Zowel de oudste pre-historische mens, zo blijkt uit archeologische vondsten, als de laatste hedendaagse schaars geklede, nog niet door Coca-Cola en McDonald onderworpen, natuurmens maakte en maakt gebruik van wapens om zich te beschermen, te kleden en aan dierlijke eiwitten te komen. Mocht u uw eigen krachten en fysieke constitutie toch eens willen testen, dan raad ik u aan zich te melden bij een politiehondentraining. Een goed getrainde en ervaren karateka verklaarde na afloop van een dergelijke confrontatie: 'Ik was voordurend te laat. De hond was me telkens te snel af'. En dit alles los van de morele bezwaren van het doodslaan van stieren en het doorboren van paarden, maar daarover straks meer.

In het boek Karate-Do Kyohan valt verder te lezen: 'Karate-Do is een kunst waarmee men vijanden kan verslaan met één enkele stoot of trap, zonder het gebruik van wapens.' De grondlegger van onze karatestijl Masutatsu Oyama, doet daar nog een schepje bovenop met de uitspraak: 'Eén stoot, zekere dood'.

Zelfs mijn klungelig autodidactisch gezwaai met een stok tijdens de karateles is te preferen boven het hebben van geen enkel wapen. Het wordt nog iets steviger verwoord door Nathan J. Johnson in zijn boek 'Barefoot Zen'²): Okinawa, de bakermat van het karate, werd veroverd door de Amerikanen in 1945 en het kostte de Japaners 90.000 doden. Ook het karate kon de Amerikanen niet tegenhouden. Meesters in de 'martial arts', maar ook in 'noble art of selfdefense', het boksen, zoals bijvoorbeeld Geoff Thompson³), adviseren bij een conflict op straat dat op een handgemeen dreigt uit te lopen: 'run fast' en in alle andere gevallen geldt: 'run very fast'. Een Chinese meester in de vechtkunst gevraagd naar een goed werkende zelfverdedigingstechniek gaf als antwoord: 'Punch him on the nose and run away'.

Karate stoomt je dus niet klaar voor het front, noch voor de 'straat'. Boksbeugel, honkbalknuppel, stiletto en pepperspray vergroten uw kans op 'succes' aanzienlijk. U kunt zich altijd nog, indien u dat als uw levensvervulling ziet, op de straat, meest in het nachtelijk uur, zelf tot ervaringsdeskundige bekwamen. De daar in de praktijk geleerde technieken zult u niet in een Dojo (oefenzaal) aantreffen. Nu, dankzij bovenstaand betoog, het karate al enige treden heeft moeten afdalen op de ladder van effectieve onovertroffen zelfverdedigingstechniek, rest de vraag: hoeveel treden zijn er nog naar beneden? De Chinese meester in de martial arts van de eerder genoemde Nathan Johnson was meester in veel, maar blijkbaar niet in bescheidenheid. Deze meester liet regelmatig doorschemeren dat hij bereid was het gevecht aan te gaan met eenieder die hem zou durven uitdagen. Misschien uit respect voor de meester, maar mogelijk ook vanwege een potentiële blijvende invaliditeit als uitkomst van de confrontatie, was er lange tijd geen uitdager te vinden. Totdat. Het gevecht ontfaarde binnen een tel tot een onsmakelijk tafereel van op de grond rondrollende mannen die probeerden op elke denkbare manier elkaar letsel toe te brengen. Het moet gezegd: de uitdager, nog onbevangen en jong, wist al liggend en rollend een stevige klap uit te delen met een zeer vrij uitgevoerde empi-(elleboog) techniek. Het gevecht werd als onbeslist afgebroken. De meester was de dag daarop niet bereikbaar voor zijn studenten. Later verklaarde hij dat hij tijdens het gevecht, dankzij zijn Chinese schoentjes, was uitgegleden op de gladde vloer.

Volgens Jan Kallenbach⁴), de zeer gerespecteerde senior karatemeester, werd het karate in de jaren '60 van de vorige eeuw gekenmerkt door een statische, weinig doelgerichte en een onnatuurlijke manier van bewegen, zowel bij het trainen als bij het vechten. Dat lijken mij opnieuw nadrukkelijk niet de ingrediënten om een honing stelende grizzlybeer persoonlijk tot de orde te roepen, nogmaals referend aan het eerder genoemde 'woest, wild dier'. Het huidige moderne karate heeft zich dan ook sinds de jaren '60 qua technieken en training gericht op, en is dus geschikt gemaakt voor de fair play-sportarena. De eindconclusie moet zijn dat het karate, net zoals het judo, (kick-)boksen en worstelen, behoort tot een vecht-sport. Binnen een veelheid van regels en afspraken en onder leiding van een scheidsrechter kunnen twee sportlieden de competitie aangaan, voor een glimmende beker en ter vermaak van een publiek. Karate is nu niet en in het verleden niet bedoeld als voorbereiding op een gevecht op leven en dood, aan het front of op straat.

'Woeste, wilde dieren' als sparringspartner zult u nu wel willen vermijden, evenals het front en de 'straat'. Maar misschien bent u nog wel van mening dat het karate superieur is aan andere vechtsporten, gegeven de uitspraak: 'Eén stoot, zekere dood' en, niet te vergeten, al dat gebreek van planken en dakpannen. In dat geval kan ik u aanraden zich te melden voor hét vechtsportgebeuren: de K1. U zult er dan snel achter komen dat het kickboksen in veel opzichten een stuk praktischer en effectiever is, dan de door u zo gewaardeerde en jarenlang ernstig en vol ijver bestudeerde karatetechnieken. In de arena doet u meteen wat fundamentele natuurkundekennis op betreffende massa (gewicht) en lengte. Overigens zal het traditionele karatepak u onhandig in de weg zitten tijdens de wedstrijd.

Na de fysieke verwarring, nu teruggebracht tot karate als karate-sport, gaan we over naar de spirituele verwarring, het karate als Karate-Do.

We keren daartoe terug naar het boek Karate-Do Kyohan en lezen: 'Het ware Karate-Do legt meer gewicht op het spirituele vlak dan op het fysieke'. 'Het 'kara' in karate betekent 'leeg' en moet dan begrepen worden als: vrij van zelfzuchtige en slechte gedachten, want slechts met een heldere geest en gemoedrust kan begrepen worden wat wordt onderwezen. Zoals een vlakke spiegel reflecteert zonder vervorming en een echo weerklinkt in een stille vallei. En verder nog: 'kara' heeft de betekenis van 'leegte', zoals in 'Vorm is leegte, leegte is vorm'.

Over de 'Do' in het Karate Do schrijft Gichin Funakoshi: 'Do kent zowel de betekenis 'techniek' als het 'spirituele', maar ook 'Weg'. Benadrukt moet worden dat de ontwikkeling van de geest, het spirituele, belangrijker is dan de ontwikkeling van de technieken'.

Traditioneel begint de karate les in Za-Zen: meditatie in zithouding. Zo heb ik dat geleerd en zo draag ik dat weer op jullie over, geachte karateka's.

Dit alles verwijst nadrukkelijk naar het Zen-Boeddhisme en de Dao, dit laatste zoals beschreven in het boek 'Dao De Jing'. Dat betekent: het 'Boek over de Weg en de Deugd, (ook wel Kracht genoemd')⁵. Dit werk wordt toegeschreven aan Lao Tse. In een aantal karateboeken wordt geciteerd uit het de 'Dao De Jing'.

We zijn nu klaarblijkelijk aangekomen bij de kern van het Karata, zoals Gichin Funakoshi dat zelf ook ziet. Nu moeten we het karate proberen te begrijpen vanuit de optiek van de Zen en de Dao en dat brengt opnieuw verwarring. De verwarring wordt natuurlijk in eerste instantie ingegeven door karate te koppelen aan het neermeppen van allerlei diersoorten. Maar daar heb ik al het nodige over gezegd. Maar ook verwarring wanneer de geschiedenis van het karate aan bod komt, als de 'vechtmonniken' opduiken. Deze vechtmonniken, afkomstig uit het Shaolin Zen-Boeddhistische klooster, zouden met 'lege'-handen een leger hebben weten te vernietigen, en daarmee een onuitwisbare indruk hebben gemaakt. Vechtmonnik, geachte toehoorders, is een contradictio in terminis. Ze kunnen, wat mij betreft, de groene container in. Het zou kunnen zijn dat we te maken hebben met een vertaalfout, Chinees is niet een gemakkelijk te doorgronden taal, tenslotte. Misschien is 'kazerne' ooit vertaald met 'klooster', waarna het geheel een eigen leven is gaan leiden. Laten we wel wezen: boeddhisten zijn vegetariër, slaan nog geen vlieg dood, en verplaatsen liefdevol wormen wanneer er een fundering gegraven moet worden: leven is heilig! Vechten en monniken gaan niet samen. Dus kan ook per direct gestopt worden met het neerslaan van stieren en doorboren van paarden, om over het bezorgen van pijnsensaties bij de medemens maar te zwijgen. Ook een ander heilig huisje, en bron van verwarring, gaat nu sneuvelen: de samoerai, de Japanse ridder uit vervlogen eeuwen. Graag mag in de karateliteratuur verwezen worden naar de gedragscode van de samoerai: etiquette, trouw, opofferingsgezindheid, volgzaam, onbuigzaam, edel. En zo kan de lijst nog wel aangevuld worden. De samoerai als voorbeeld voor de karateka, en een uiting van Zen. Maar laten we eerlijk wezen, de samoerai was een huursoldaat. In opdracht van een heerser, een machthebber werd er onderdrukt, vermoord en geplunderd. Samoerai zijn zelfs ingezet door de Nederlandse kolonialisten in voormalig Nederlands-Indië om daar een opstandig dorp mores te leren. De scheepskanonnen reikten blijkbaar niet ver genoeg, dus kwam een scherp zwaard wel van pas. De romantiek rondom de samoerai is te vergelijken met de huidige romantiek rondom de piraterij uit de 17^e eeuw. De tijd slaat nu eenmaal een gat in het maatschappelijk geheugen van de mens. Playmobiel brengt al jarenlang met succes schattige piraatjes, dat wil zeggen plastic popjes met ontbrekende lichaamsdelen, op de markt. Is dit allemaal te begrijpen? Is dit Zen? Is dit Dao? Het laatste begrip laat ik onbesproken, omdat ik uw geduld niet al te zeer op de proef wil stellen. Laten we eerst eens proberen te definiëren wat Zen is. Daar kan ik kort over zijn: dat weet ik niet. Zen is streven naar Verlichting, Nirwana, in het Japans: Satori. Een mentale staat van anders zien naar hetzelfde. Het is een ervaring, het overkomt je. Satori wordt in principe bereikt door Za-Zen: zitten in meditatiehouding. Het kan niet bereikt worden door het rationele denken of door te studeren, met andere woorden: het vergaren van veel kennis. De meest simpele vorm van Zen is: de geest tot rust brengen. Dat is wat wij, karateka's, aan het begin van de karateles doen. Een iets minder simpele vorm van Zen is: de geest leeg maken: 'Kara'. Een eenvoudige vorm van toegepaste Zen en daarmee toegepaste 'Kara' is éénzijn met de handeling. En dat is in Japan omgevormd tot een kunstvorm: de Zen wordt daarbij zichtbaar gemaakt. Het 'anders zien naar hetzelfde' komt daarbij op verschillende manieren tot uiting. De typische Japanse tuin is een voorbeeld. De tuin komt zeer natuurlijk over, maar is het absoluut niet. Een Japanse bloemschikking komt zeer natuurlijk over, maar voldoet aan strenge, maar arbitraire regels. De Japanse Zenschilderkunst, is nog een voorbeeld. Belangrijke en voortdurend terugkerende elementen zijn rust, eenvoud, schoonheid, natuur. Een andere uiting van deze kunstvorm is het handelen. De Japanse theeceremonie bijvoorbeeld: een combinatie van voormalige hofetiquette en toegevoegde regels en rituelen. Kendo, de weg van het zwaard, waarbij men een veelheid aan strak geregisseerde bewegingen oefent en traint, behalve hoe je effectief een ander in reepjes kunt snijden. Het is geen echt zwaardvechten, maar dat is nu juist de bedoeling van Kendo. En, we zijn er, de Kata. In, met name, het Westen gereduceerd tot een gevecht met meerdere tegenstanders, waarbij elke techniek een toepassing kent, zoals bijvoorbeeld uitgewerkt door Herman Godschalk in zijn boekenreeks: 'Kyokushin-kai met tegenstanders'.⁶) Sommigen proberen Kata-technieken weer om te vormen tot wat het geweest zou moeten zijn. Bepaalde bewegingen zouden heup-of schouderworpen zijn geweest³) of onderdeel van armklemmen en pushing hands²). Dat is Kata nu juist allemaal niet. Kata lijkt op een gevecht, maar is het niet. Strak voorgeschreven bewegingen waarin eenvoud, harmonie en

schoonheid samenkomen. Het is een Zen-uiting. Bewust onbewust de beweging maken. Deel zijn van de beweging om de geest leeg te maken, 'Kara' dus. Zen is de kern van het Karate-Do en dient ervaren te worden door het te doen. Daar waar het allemaal om gaat en draait. Karate-Do: een innerlijke strijdkunst.

Ik ben mijn staat van verwarring grotendeels te boven en zie de contouren van mijn weg voor mij. Enerzijds is er de fysieke karate: het sportkarate, de wedstrijdkarate en anderszijds is er de Zen-karate: het Karate-Do.

Heb ik recht van spreken? Ik ben geen Zenmeester en ook geen Karate-Do-meester. Slechts éénmaal heb ik in een kata-uitvoering een Zen-moment meegemaakt. In de karate-syllabus staat tweemaal, maar dat is, omdat ik éénmaal zo weinig vond. Mijn grootste Zenuitspraak tot nu toe is culinair van aard: 'Sla met Patat'.

Maar mocht u echter door mijn betoog in verwarring zijn geraakt, dan heb ik mijn doel bereikt! Karate-Do: Zen, Dao, De Weg die je niet moet volgen. Niet mijn weg of 'n weg, maar je eigen weg ontdekken en volgen: 'Parting the Clouds, Seeking the Way' *. Dat is de boodschap. Niet het karate ontwikkelt zich, maar de beoefenaar, de karateka. Daarom: schenk de glazen vol en laat ons drinken op de volgende 15 jaar! Oesh!!

Eduard Hoeksma
sensei
22-11-07

* auteur: Gichin Funakoshi (kalligrafie)

1) Karate-Do Kyohan, The Master Text. Gichin Funakoshi. Kodansha International Ltd, Tokyo ISBN 0-87011-190-6

2) Barefoot Zen, the Shaolin roots of Kung Fu and Karate. Nathan J. Johnson. Samuel Weiser, Inc. York Beach, Maine. ISBN 1-57863-142-4

3) The pavement arena. Adepting combat martial arts to the street. Geoff Thompson. Summersdale Publishers Ltd. Chichester. ISBN 1-84024-184-5

4) Belangengroep Kyokushinkai Nederland, uitgave 1980

5) Taoïsme De weg om niet te volgen. Patricia de Martelaere. AMBO Amsterdam. ISBN 90-263-1806-5/ 978-90-263-1806-1

6) Kyokushin-kai met tegenstanders, Mas. Oyama's technieken. Herman Godschalk. Elmar BV Rijswijk. ISBN 90389 09020